

ZA PRAVDU A SPRÁVEDLNOST

Křesťansko-demokratické sdružení Střední a Východní Evropy
v Austrálii, Flat 5, 159 Melrose Street, North Melbourne, Vic., 3051

Neperiodický bulletin České vydání Č. 7 Únor 1990

LIDSKÁ PRÁVA A HOSPODÁŘSKÁ SAMOSPRÁVA

Mnoho sociálně ekonomických systémů, které byly formulovány během posledních dvou století, bylo částečně nebo úplně odtrženo od skutečnosti, kterou je lidská přirozenost. Takové systémy nebyly ušity na člověka, který je tvorem s tělem a duší, a který touží po svobodě a sebeuplatnění.

Politická neb hospodářská moc anebo pouhý zisk nemohou být konstitutivními principy opravdu lidského sociálního řádu, poněvadž samy o sobě vedou k degradaci člověka, k popření neb ujařmení tvůrčí lidské osobnosti, která se často stávala pouhým nástrojem moci, jež byla samoučelem.

Ekonomický liberalismus, který postavil zisk nad člověka, a kolektivistický systém všech odstínů, který postavil moc několika málo občanů nad občany vůbec, to vše dehumanisovalo a depersonalisovalo lidskou společnost. Stejně tedy před problémem vytváření nového řádu, řádu opravdu lidského, nikoli jen nějakého systému s lidskou tváří nebo maskou. A dnešní krise civilizace se dá vyřešit jen budováním tohoto integrálně lidského řádu. Liberalismus nezajistil pravou svobodu všem občanům a kolektivismus všech odstínů neodstranil vykořisťování. Třídní boj a superiorita kapitálu - který je ostatně jen výrobním prostředkem - nad lidskou prací a tedy nad lidskou osobností ve společnosti liberalistické, stejně jako odošobněný systém kolektivistický, jsou škodlivými brzdami v úsilí o vyšší produktivitu socioekonomického procesu.

Encyklika Jana Pavla II. "O lidské práci" z roku 1981 zdůrazňuje důležitou zásadu, že práce má přednost před kapitálem, poněvadž lidská práce je příčinou účinnou ve výrobním procesu a ve službách, zatímco kapitál je jen příčinou nástrojnou. Kapitál je ovšem stále důležitou složkou hospodářského života, poněvadž bez kapitálu se podnikat nedá. Zásada přednosti práce před kapitálem a zásada podpůrnosti jsou základními pravidly pro budování opravdu nového řádu na křesťanských základech.

Poněvadž oba systémy, liberalistický a kolektivistický, neodpovídají potřebám plného rozvoje lidské osobnosti, nebudeme snít o tom, že jeden systém potopí a nahradí systém druhý (teorie potopovací), ani o tom, že liberalismus se bude socialisovat a komunismus liberalisovat (teorie konvergentní), neboť bychom pak měli jen jakousi směs obou omylů a celkový problém by nebyl vyřešen. Jen idea naprosto nového sociálního řádu, tedy idea naproste transformace na obou stranách (teorie transformační) - tedy idea demokracie personalistické, pluralitní a sociálně integrované (integrální demokracie) může odvést lidské úsilí od donkichotských bojů o superioritu liberalismu nad kolektivismem nebo kolektivismu nad liberalismem a může mobilisovat energie užitečným

tvůrčím směrem, může dostatečně inspirovat mladou generaci k ideové transformaci, která povede dále k sociální a politické transformaci existujících společenských struktur.

I. Lidská práva

A) Práva lidské osoby jako takové. Právo na existenci. Právo na osobní svobodu neb právo řídit svůj život jako pán sebe samého a svých činů, který je odpovědný Bohu a zákonům společnosti. Právo usilovat o věčný život způsobem, který svědomí uznává jako cestu určenou Bohem. Právo Církve a jiných náboženských společností na svobodný výkon své duchovní činnosti. Právo na výkon řeholního povolání, svoboda náboženských řádů a skupin. Právo na uzavření manželského svazku podle své volby, na založení rodiny, která bude mít dále zaručeny svobody, které jí patří - právo rodinné společnosti, aby byla respektována její "ústava", která spočívá na právu přirozeném a ne na právu státním, a která fundamentálně zahrnuje morálnítu lidské osoby. Právo na udržení celistvosti svého těla. Právo na vlastnictví. Právo každé lidské bytosti, aby se s ní zacházelo jako s osobou a ne jako s věcí.

B) Občanská práva lidské osoby. Právo každého občana, aby se podílel aktivně na politickém životě a zejména právo na rovné právo hlasovací pro všechny. Právo lidu dát si svobodně ústavu politické společnosti a zvolit si vládní formu. Právo sdružovací, omezené pouze soudně uznanými nutnostmi obecného dobra, a speciálně právo tvořit politické strany a politické směry. Právo na svobodné zkoumání a zjišťování a na diskusi (právo projevu mínění). Politická rovnost a rovná práva všech občanů a právo na bezpečnost a svobody ve státě. Právo všech občanů na záruky nezávislé soudní moci. Rovné možnosti získávat zaměstnání u veřejných úřadů a svobodný přístup k rozličným povoláním.

C) Sociální práva osoby, zejména práva dělníka. Právo svobodně volit práci. Právo svobodně tvořit stavovské skupiny a odborové organizace. Právo dělníka, aby byl považován za sociálně dospělého. Právo hospodářských svazů (odborových organizací a zájmových stavovských skupin) na svobodu a autonomii. A kdekoli může být zaměstnanecký poměr doplněn neb nahrazen společenstevním poměrem, právo na spoluvlastnictví a spoluvládání podniků a právo na "zaměstnanecký akcionářský titul". Právo na sociální podporu, pomoc v nezaměstnanosti, na nemocenské pojištění, na pojištění pensijní a úrazové a na sociální zabezpečení. Právo na podíl (bezplatný podle možnosti společnosti) na základní statky materiální i duchovní současné civilisace.

II. Politická společnost a stát

Stát se nesmí ztotožňovat s celou politickou společností (republika, království atd.) Stát je pouze nejvyšší částí politické společnosti, která je pluralitní institucí, skládající se z občanů, rodin, samosprávných institucí územních (obce, města, okresy, země) a samosprávných organizací stavovsky zájmových (odborové organizace, svazy zaměstnavatelů podle odborů podnikání - jako textil, kovoprůmysl, sklářství atd. a dále svazy zemědělců, živnostenské komory, organizace advokátů, stavitelů, lékařů atd.) Stát se specializuje na otázky obecného dobra celé politické společnosti, nemá zbytečně přebírat úkoly společenských útvarů nižších, a má dělat jen to, na co ony nestačí, a má jim v jejich úkolech pomáhat a bránit jejich autonomii (zásada podpůrnosti neboli subsidiarity).

Hlavním úkolem státu je usměrňovat, dohlížet, podněcovat a udržovat v mezích.

Nejen že státní moci mají být odděleny (zákonodárná, výkonná a soudní), ale také politická moc státu má být oddělena co nejvíce od moci hospodářské, která patří především společenským útvarům nižším (hospodářská samospráva).

Rodina je základní buňka politické společnosti a má svá nezadatelná práva přímo ze zákona přirozeného a tedy nezávisle na státu, neboť existovala již před státem. Stát má právo a povinnost rodinu chránit a pomáhat jí.

Lid je nejvyšším nositelem politické moci v celé politické společnosti a tedy i ve státě. Tuto moc má od Boha, zdroje veškeré moci vůbec, a to jakožto právo přirozené, a přenáší ji úplně neb částečně na volené zástupce v orgánech státních, v orgánech autonomních institucí územních a stavovsky zájmových (pluralitní demokracie). V referendu může lid rozhodovat o všech politických problémech. Politická moc lidu je omezena jen morálním řádem (právem přirozeným) a zjevenými morálními zásadami. Úkolem všech společenských útvarů včetně státu je sloužit plnému rozvoji všech mohutností lidské přirozenosti ve všech sférách života hospodářského, sociálního, kulturního a spirituálního (demokracie personalistická). Nejen život politický, ale i hospodářský a sociální má být důsledně demokratisován (integrální demokracie) tak, aby bylo umožněno lidu aktivně se účastnit na rozhodování o problémech politických, sociálních a hospodářskopolitických. Sociální reformy jsou a budou vždy stále nutné a mají být prováděny nejen státem, ale i všemi nižšími společenskými útvary (požadavek plurality subjektů sociálních reforem).

III. Hospodářská samospráva na národní úrovni

Autonomie stavovsky zájmových společenských útvarů (hospodářských svazů) na národní úrovni je omezena etickými zásadami (přirozeným právem), které jsou vtěleny v deklaratorní normy právní; je tedy omezena usměrňujícím a dozorcím zásahem státu a to jen v zájmu obecného dobra celku, tedy celé politické společnosti (a ne jen v zájmu státu, který je její nejvyšší částí); a na druhé straně - na nižší úrovni - také právy jednotlivců, nezadatelnými právy rodin a právy jednotlivých podniků spravovat své vlastní záležitosti.

Zaměstnanci jsou partnery zaměstnavatelů v sociálně-ekonomickém procesu. Tak se tedy škodlivý třídní boj nahrazuje spoluprací a spolupřihlédnutím o všech hospodářskopolitických a sociálněpolitických problémech na národní úrovni.

V kolektivních dohodách (tarifní smlouvy) rozhodují odborové organizace spolu s příslušnými svazy zaměstnavatelů jako rovní partneři o všech problémech svého sektoru. Veškeré kolektivní dohody se předkládají v písemné formě zvláštnímu úřadu k registraci. Stát má právo dohlížet a kontrolovat jakož i korigovat kolektivní dohody tak, aby odpovídaly požadavkům obecného dobra celé politické společnosti.

Předmětem kolektivních dohod jsou zejména tyto problémy:

1. Nutné podmínky a náležitosti pracovní smlouvy: mzda, úkolová práce, trestní srážky, šichty, pracovní doba, obecné podmínky pro přijímání zaměstnanců a jejich propouštění, předpisy o požadované odborné kvalifikaci.
2. Speciální pracovní podmínky: práce žen, tělesně vadných občanů, zákaz práce dětí.
3. Protiúrazová a zdravotní opatření, pracovní oděv, hygiena, všeobecná ustanovení o správě podnikových sociálních zařízení, jako jsou rekreační tábory, speciální sociální fondy, pensijní nadlepení, odborné školení a přeškolení zaměstnanců vyřazených automatisací.
4. Všeobecná nařízení o spoluodpovědnosti zaměstnanců na podnikové úrovni (kompetence závodních rad).
5. Podněcování
 - a) zaměstnanců, aby získávali soukromý kapitál, zejména zaměstnanecské a lidové akcie, dále majetek ve formě rodinných domků a bytů, zápůjček zaměstnavateli, vázaných vkladů na určitou dobu, veřej-

ných dluhopisů, a obecné zásady o podílu na zisku.

- b) zaměstnavatelů, aby usnadňovali zaměstnancům získávat soukromý kapitál, zejména nabízením zaměstnaneckých akcií za nižší ceny, než jsou běžné ceny na burse.

Prosazování výkonu všech opatření kolektivních dohod všemi zaměstnavateli a všemi zaměstnanci a to i těmi, kteří nejsou organizováni v odborových a zaměstnavatelských svazech.

6. Kontrola přehnaných cen (limitovaná cenová kontrola), ne však určování cen, poněvadž tvoření cen je především funkcí trhu. Obecné podmínky úvěru.

7. Průmyslové spory, volná soutěž, eliminace třídního boje, spolupráce sociálních partnerů a sociální mír.

8. Ustavičné zlepšování produktivity všemi vynálezy moderní vědy.

9. Provádění sociální a hospodářské politiky, vydávání podrobných prováděcích nařízení k zákonům o hospodářských a sociálních problémech

10. Nejvyšší přípustná výše dividend.

11. Pěstování smyslu stavovské zodpovědnosti a stavovské cti, vyhlásování stavovských etických kódů.

12. Výchova a odborné školení pracovníků hospodářské samosprávy, aby se tak zaměstnanci mohli nejen podílet plně na výsledcích zvýšené produktivity (podíl na plodech spolupráce sociálních partnerů), ale také aby měli podíl na zodpovědnosti v hospodářskosociálním procesu a to na všech úrovních a aby se tak aktivně podíleli na hospodářské samosprávě.

13. Výkon limitované judiciální moci v záležitostech stavovského chování (vymazávání členů z profesionálních seznamů - deregistrace lékařů, advokátů, architektů a stavitelů, účetních a revisorů, lékárníků atd.)

IV. Hospodářská demokracie na podnikové úrovni

Závodní rady, zřízené ve všech podnicích majících více než pět zaměstnanců, mají právo spolurozhodovat se zaměstnavateli:

1. sociální problémy, zejména začátek a konec práce, pracovní přestávky, dobu a místo výplaty, pořadí a roční dobu dovolených, otázky odborného školení zaměstnanců, záležitosti správy podnikových sociálních zařízení, zřizování nových podnikových zařízení, stanovení norem ohledně chování zaměstnanců v pracovní době, úkolové práce, remuneratione a zavádění remuneračních systémů, úrazová zábrana, ochrana zdraví a hygienická opatření.

2. zaměstnanecké problémy: přijímání, propouštění, zařazování a přeřazování zaměstnanců. Odvolání je možné k pracovnímu soudu, který též řeší problémy, na kterých se závodní rada se zaměstnavatelem nemohla dohodnout.

3. hospodářské problémy: Závodní rada zvolí hospodářský podvýbor, který má právo být informován o hospodářském stavu podniků a o problémech hospodářských, vyjímajíc ovšem obchodní, výrobní a technologická tajemství.

Členové hospodářského podvýboru jsou vázáni mlčenlivostí o informacích, zejména o schopnosti podniků úspěšně soutěžit na trhu. Rovněž jsou vázáni mlčenlivostí o výrobních a pracovních metodách, o výrobním programu a výrobní a tržové situaci.

Závodní rada má dále právo podávat doporučení, ale nemá právo spolurozhodovat problémy hospodářské s výjimkou těch, které postihují přímo celé osazenstvo nebo jeho větší část: redukování a zastavení práce jednoho nebo více oddělení podniku; přemístění oddělení, sloučení podniku s jiným podnikem, zavedení nových pracovních metod, které nejsou vyža-

dovány technickým pokrokem; změny výrobního plánu a výrobního oboru, které nejsou vyžadovány změnami situace trhu.

Třetina členů dozorčí rady obchodní společnosti je z řad zaměstnanců a je volena svobodnou, tajnou a rovnou volbou všech zaměstnanců.

Tento program hospodářské demokracie se netýká institucí politických, zaměstnanců odborových organizací, kulturních, uměleckých, vědeckých, charitativních a náboženských institucí, a neplatí ani pro zaměstnance státu, zemí, okresů, obcí a autonomních institucí zájmových. V těchto případech se zavádějí závodní výbory s určitou pravomocí ve věcech sociálních a zaměstnaneckých.

Stanislav Hofírek